דא מה לחי מקיים לה תנו בתולת דכרים · דכל היכא דאיכא למידרש דרשינן ולא מוקמינן בלחוי יחידי: **אם** הוא כן גריס כו' · היינו זה לשון זה דתפילו מעבה לבתוליו לין לו להזכיר: **הלא** ירחתך כסלתך · פירוש לשון במתון כמו שמתי זהב כסלי (איוב לא) וכמו אחבך יקום כסלו וגו' (שם ח) כלומר היה לך לילך מהקב"ה וזה היה בטחונך ותוס דרכיך היה תקותך זכר לא מי הוא נקי ואבד הם היה נקי לא היים לובד וסוף פרק הנחנקין (סנהדרין ד' פט:) יש לפרש כמו כן לשון בטחון ולא לשון סכלות דת"ל (ש) לאברהם הלא ירחתך כסלתך כלומר מה שהתה ירא מהקב"ה היה לך להיות בטחונך והכי התה מפסיד בדבר שהתה בוטח בך:

זה בגופו וזה בממונו · והת לתמרי' פרק הגוזל בתרא (ב"ק ל' קים·) הגוזל לחבירו קוה פרוטה כחילו גזל בשמתו היינו משום דפעמים רשב כבד ואין לו במה לקנות לבל ים הרבה בני לדם שחיפ חכרים כל כך:

דאזיל סומקא · ואתי חיורא · ומה שמלדים בתחילה לפי שהדמים מתחפין לברות:

חוץ מג' סיולדין ואין עולין · לין לפרש דאין עולין לעולם להת תמריך בסמוך הבת על שם חיפ ים לו חלק לעולם הבת ח"פ כל היולדין עולין מיד ואין חור של גיהנם שולט בהן כדתמריך בפרק עומין פסין (עירובין ל' יח·) ק"ע ממוצא הזהב ובפרק בתרא דתגיגה (ל' כז·) עביד ק"ע מסלמדרא תוך מג' לאין עולין מיד לבל ים מהם נחוץ לעולם (ג) המלבין פני חבירו ברבים פוי חלק לעולם הבת ויש שעולין לאחר י"ב חדש כגון הבת על שם חיפ שמפפט רשעי ישראל בגיהנם י"ב חדש לי נמי מלבין נמי נהי לאין לו חלק לעולם הבת חיפ נחוץ יותר מי"ב חדש לאחר י"ב חדש לא חיפ ולא נחוץ ולא טובה ובלא רשה ויתמה השתא דלא חשיב י"ב חדש לאחר י"ב חדש לא חיפ ולא נחוץ ולא טובה ובלא רשה ויתמה השתא דלא חשיב שעתי ישראל בגופם כגון קרקפתא דלא מצי חפיל דאמרינן בפ"ק דר"ה (ל' יז· ושם ל"ה כ:) דגיהגם כלה וסם חיפ כלים ומיהו תימה דלא חשיב שופרי ישראל בגופם כגון קרקפתא דלא מצי חפיל דאמרינן בר"ה (שם) ביורדין ובחוץ כה י"ב חדש ואח"כ נופל ובממון בשרפת ובעשים חפר מתם כפום רגליהם של לדיקים ורלה דלא רלה למעוי לותם שבעויים בבריותיה דלא היה מבמיעו סום חדום והת דחשיב מלבין חע"ג דחגיע ליה בסם' לבות (פ"ג מי"ב) חגב מכנה נקיט ליה ומכנה לילטריך לחסמועין חע"ג דדם היה בשמיה והת דלא חשיב הבת על הכותית דאמר בעובין פסין (עירובין ל' יח· ושם ל"ה נר) דלא מסיק ליה אברהם אבינו דממבה עולמיה ולא *מבשקר ליה דלא חשיב לבדה אלא אברהם ושרה דכתיב ביהם ויהי אברהם בן מאה שנה בהולד בנו יצחק לו:

איפכא מסתברא אמר ליה איסמיה? אמר ליה לא-הכי קאמר קדשים שחייב באחריותן חייב דאיתרבו מבה' וכחש ושאינו חייב באחריותן פטור דאמעיט מבעמיתו וכחש: רבי יהודה אומר אף המוכר ספר תורה מרגלית ובהמה אין להם אונאה: תניא רבי יהודה אומר אף המוכר ספר תורה אין לה אונאה לפי שאין קץ לדמיה, בהמה ומרגלית אין להם אונאה מפני שאדם רוצה לזווגן אמרו לו והלא הבל אדם רוצה לזווגן ורבי יהודה הני חשיבי ליה והני לא חשיבי ליה, ועד כמה? אמר אמימר עד כרי דמיהם תניא ר' יהודה בן בתירא אומר אף המוכר סוס וסייף וחטיטום במלחמה אין להם אונאה מפני שיש בהן חיי נפש: **מתני'** כשם שאונאה במקח וממכר כך אונאה בדברים לא יאמר לו בכמה חפין זה והוא אינו רוצה ליקח, אם היה בעל תשובה לא יאמר לו "זכור מעשיך הראשונים" אם הוא בן גרים לא יאמר לו "זכור מעשה אבותיך" שנאמר וגר לא תונה ולא תלחצנו: **גמ'** ת"ר לא תונו איש את עמיתו באונאת דברים הכתוב מדבר, אתה אומר באונאת דברים או אינו אלא באונאת ממון? כשהוא אומר ויבי תמברו ממבר לעמיתך או קנה מיד עמיתך" הרי אונאת ממון אמור הא מה אני מקיים לא תונו איש את עמיתו באונאת דברים, הא כיצד? אם היה בעל תשובה אל יאמר לו "זכור מעשיך הראשונים" אם היה בן גרים אל יאמר לו "זכור מעשה אבותיך" אם היה גר ובא ללמוד תורה אל יאמר לו פה שאכל נבילות וטריפות שקצים ורמשים בא ללמוד תורה שנאמרה מפי הגבורה אם היה יסורין באין עליו או שהיה מקבר את בניו אל יאמר לו כדרך שאמרו לו חבריו לאיוב הלא יראתך כסלתך תיוב ד/ה תקותך ותום דרכיך, זכר נא מי הוא נקי אבד" אם היו חמרים מבקשין תבואה ממנו לא יאמר להם לכו אצל פלוני שהוא מוכר תבואה" ויודע בו שלא מכר מעולם ר"י אומר אף לא יתלה עיניו על המקח *בשעה שאין לו דמים שהרי *הדבר מסור ללב, וכל דבר המסור ללב נאמר בו "ויראת מאלהיך" (ויקרא כה) משום ר"ש בן יוחאי "גדול אונאת דברים מאונאת ממון: שזה נאמר בו "ויראת מאלהיך" וזה לא נאמר בו "ויראת מאלהיך", אלעזר אומר "זה בגופו וזה בממונו רבי שמואל בר נחמני אמר "זה ניתן להישבון וזה לא ניתן להישבון תנא קמיה דרב נחמן בר יצחק "כל המלבין פני חבירו ברבים כאילו שופך דמים" א"ל "שפיר" קא אמרת, דחזינא ליה לאויל סומקא ואתי חוורא אמר ליה אביי לרב דימי "במערבא במאי זהירי?" א"ל באחורי אפי' דאמר רבי חנינא "כל יורדין לגיהנם חוץ משלישה, וכל ס"ד אלא אימא כל היורדין לגיהנם עולים חוץ משלישה שיורדין ואין עולין ואלו הן "הבא על אשת איש" "והמלבין פני חבירו ברבים "והמבנה שם רע לחבירו "מבנה היינו מלבין? אע"ג דש ליה בשמיה, אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן

נוח

מיפכא מסתברא · כל הדברים נרחין הפך דמחיו חייב בחחריותן דה' ניבנו מפי מחייב בחחריותן ואם בחת לחייבו בכל גבוה ולפושבו בכל הדיוט כן היה לו לומר קדשים שחייב בחחריותן פטור שאני קורת בהן בעמיתו וכחש שחיבו חייב בחחריותן חייב שאני קורת בהן "בה" וכחש, ועוד דהדיוט הוה ליה לחיובי מפי, דהת שומרי הקדשות פטורין מן השבועה ומכל הבת על ידה: **מיסמיים** · לסיר מבנה זו מגילתי: **בבי קמתר בו'** · ס"ם כי לפי כבוד בעה"ב אני קורא בהם ובחחי ובלבו:

מתני' כשם שאונאה במקח וממכר כך אונאה בדברים לא יאמר לו בכמה חפין זה והוא אינו רוצה ליקח, אם היה בעל תשובה לא יאמר לו "זכור מעשיך הראשונים" אם הוא בן גרים לא יאמר לו "זכור מעשה אבותיך שנאמר "וגר לא תונה ולא תלחצנו": **גמ'** ת"ר לא תונו איש את עמיתו באונאת דברים הכתוב מדבר, אתה אומר באונאת דברים או אינו אלא באונאת ממון? כשהוא אומר "וכי תמברו ממבר לעמיתך או קנה מיד עמיתך" הרי אונאת ממון אמור הא מה אני מקיים "לא תונו איש את עמיתו" באונאת דברים, הא כיצד? אם היה בעל תשובה אל יאמר לו "זכור מעשיך הראשונים" אם היה בן גרים אל יאמר לו "זכור מעשה אבותיך" אם היה גר ובא ללמוד תורה אל יאמר לו פה שאכל נבילות וטריפות שקצים ורמשים בא ללמוד תורה שנאמרה מפי הגבורה אם היה יסורין באין עליו או שהיה מקבר את בניו אל יאמר לו כדרך שאמרו לו חבריו לאיוב הלא יראתך כסלתך תיוב ד/ה תקותך ותום דרכיך, זכר נא מי הוא נקי אבד" אם היו חמרים מבקשין תבואה ממנו לא יאמר להם לכו אצל פלוני שהוא מוכר תבואה" ויודע בו שלא מכר מעולם ר"י אומר אף לא יתלה עיניו על המקח *בשעה שאין לו דמים שהרי *הדבר מסור ללב, וכל דבר המסור ללב נאמר בו "ויראת מאלהיך" (ויקרא כה) משום ר"ש בן יוחאי "גדול אונאת דברים מאונאת ממון: שזה נאמר בו "ויראת מאלהיך" וזה לא נאמר בו "ויראת מאלהיך", אלעזר אומר "זה בגופו וזה בממונו רבי שמואל בר נחמני אמר "זה ניתן להישבון וזה לא ניתן להישבון תנא קמיה דרב נחמן בר יצחק "כל המלבין פני חבירו ברבים כאילו שופך דמים" א"ל "שפיר" קא אמרת, דחזינא ליה לאויל סומקא ואתי חוורא אמר ליה אביי לרב דימי "במערבא במאי זהירי?" א"ל באחורי אפי' דאמר רבי חנינא "כל יורדין לגיהנם חוץ משלישה, וכל ס"ד אלא אימא כל היורדין לגיהנם עולים חוץ משלישה שיורדין ואין עולין ואלו הן "הבא על אשת איש" "והמלבין פני חבירו ברבים "והמבנה שם רע לחבירו "מבנה היינו מלבין? אע"ג דש ליה בשמיה, אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן

נוח

(ג) כרהגיע חע"פ שים בידו תורה ומעשים טובים לבל הבת על הכותית בבבל עבירה זו לבדה חיט נעשה לם לת שים בידו עבירות לחבות ברלוי בבבבל לילך לגיהגם חלת עבירה זו גורמת לו לחין לברהם לבניט מעלה מיד חלת שיהת שם י"ב חדש וסולה בחלת עשה חשובה לחשובה מועלת לכל דבר ולילת למחן לחמר (גרטות ל' לה:) דבעלי חשובה גדולים מחותן שהיו לדיקים לעולם:

נוח

מסורת השי"ם

קעה אמיי' פי"ד מהל' מכירה הל' יב סמג לחוין קעת טוש"ע ח"מ סי' רכח סעיף ג:

קעו ב מיי' שם הל' יג טוש"ע שם סעי' ד:

קעז ג מיי' שם סמג שם:

קעח ד ה מיי' שם סמג שם טוש"ע שם:

קעט ו ז ח מיי' שם הל' יח טוש"ע שם סעיף ג:

קפ ט י מיי' פי"ו מהל' דיעות הל' ח ופ"ב מהלכות תשובה הל' יד:

קפא כ ל מיי' שם טוש"ע ח"מ סי' רכה סעיף ה:

הגהות הב"ח

(א) הום' ד"ה הלא וכו' דמ"ל בשן לאברהם הלא:
(ב) ד"ה תון וכו' ניהיון לעולם כגון המלבין:
(ג) בא"ד בדתגן תפ"ם ים בידו:

מפנה

ג' סיבות ל-"גדול אונאת דברים מאונאת ממון"

מפנה

מיאלות המיתחיל בדברים

ג' טיבות עולים מגיהנם

פי' לת מכיר ליה

נוסחא

(ד) תום' ד"ה הלא וכו' דמ"ל בשן לאברהם הלא:
(ב) ד"ה תון וכו' ניהיון לעולם כגון המלבין:
(ג) בא"ד בדתגן תפ"ם ים בידו:

נוסחא

ג' טיבות עולים מגיהנם

מפנה

ג' סיבות ל-"גדול אונאת דברים מאונאת ממון"

מפנה

מיאלות המיתחיל בדברים

נוסחא

ג' טיבות עולים מגיהנם

פי' לת מכיר ליה